

Олена КАРПОВА

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

<https://orcid.org/0000-0001-6742-3700>

ResearcherID: AAU-1762-2021

Віолета БУБЛИК

старший викладач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К.Д. Ушинського»

<https://orcid.org/0000-0002-1056-3208>

СТАН ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПРАКТИЦІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ НАВЧАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ)

Статтю присвячено оцінюванню перспектив використання штучного інтелекту (ШІ) в педагогічній практиці, в тому числі в процесі викладання іноземних мов. У статті проаналізовано стан проблеми використання ШІ в освітньому процесі ЗВО, зокрема в процесі викладання іноземної мови. У доробку подано результати дослідження та практичного експерименту щодо використання ШІ та виклики, які потребують вирішення на рівні університету, а не лише викладача. Результати анкетування свідчать про нагальну потребу модернізувати навчальний матеріал, сфокусуватись на проєктну та командну роботу здобувачів вищої освіти не лише на практичних заняттях та під час самостійної роботи, а й змінити підходи та вимоги до курсових та дипломних робіт, у тому числі зменшити кількість текстових завдань, що легко генеруються ШІ, та зробити завдання більш практичними та професійно орієнтованими. У статті подано приклади практичних завдань із використанням ШІ-технологій, які можуть бути використані в процесі навчання іноземній мові. Результати, показані в статті, доводять те, що роль викладача залишається важливою та ключовою в освітньому процесі, хоча ШІ поступово вдосконалює деякі функції педагогів, а саме пояснення нового або складного матеріалу, поступово перетворюється на «репетитора», однак не змінює парадигму навчання. Дані доробку дають розуміння, що навчання іноземної мови не може поки бути замінено на ШІ, тому що, незважаючи на можливість виконання багатьох завдань завдяки ШІ-помічникам, здобувачі вищої освіти не мають достатньо знань, досвіду та навичок самонавчання.

Ключові слова: штучний інтелект, цифровізація навчання, навчання іноземних мов, проєктне навчання, командна робота.

THE STATE OF THE PROBLEM OF USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN HIGHER EDUCATION IN PRACTICE AND ITS IMPACT ON THE QUALITY OF EDUCATION (BASED ON THE EXAMPLE OF A FOREIGN LANGUAGE)

The article is devoted to the assessment of the prospects for the use of artificial intelligence in pedagogical practice, including teaching foreign languages. The article analyzes the state of the problem of using AI in the educational process of higher education institutions, including in the process of teaching a foreign language. The paper presents the results of the research and practical experiment on the use of AI and the challenges that need to be solved at the university level, not just by the teacher. The results of the questionnaire indicate the urgent need to modernize the educational material, focus on project and teamwork of students not only in seminars and during individual work, but also change the approaches and requirements for term papers and diploma theses, including reducing the number of text tasks that are easily generated by AI and making tasks more practical and professionally oriented. The article provides examples of practical tasks using AI technologies that can be used in the process of teaching a foreign language. The results presented in the article prove that the role of the teacher remains important and key in the educational process, although AI is gradually improving some functions of the teacher, namely explaining new or complex material, gradually turning into a “tutor”, but does not change the learning paradigm at the moment. These developments prove that learning a foreign language cannot yet be replaced by AI, because despite the ability to perform many tasks thanks to AI assistants, students do not have enough knowledge, experience and self-study skills.

Key words: artificial intelligence, digitalization of learning, foreign language teaching, project-based learning, teamwork.

Вступ. Розвиток цивілізації не обходить стороною жоден аспект людського життя. Ми живемо в цифрову епоху, в якій системи штучного інтелекту відіграють величезну роль. Донедавна вони звільняли людей від фізичної праці, але тепер настав час розумової діяльності. Вища освіта, в тому числі з викладанням іноземних мов, не залишилася осторонь. Використання інноваційних технологій у викладанні іноземних мов, що включає звернення до елементів штучного інтелекту і становить великий науковий та практичний інтерес, є однією з яскравих характеристик сучасної лінгводидактики. Для оцінювання перспектив використання цих елементів у педагогічній практиці необхідно дослідити їх впровадження в освітній процес, виявити нові педагогічні та інформаційно-технологічні рішення, проаналізувати їх вплив на

ефективність формування компетентностей, передбачених освітніми стандартами вищої освіти, визначити переваги та недоліки, намагаючись мінімізувати останні.

Аналіз останніх наукових праць та публікацій. Зручність і гнучкість використання цифрових технологій приваблюють усе більше педагогів можливістю повного занурення здобувачів освіти в дисципліну. Цифрові технології нині повністю змінюють усталену модель освіти. Використання штучного інтелекту (далі – ШІ) дає можливість адаптувати і персоналізувати процес навчання, чого неможливо досягти на традиційному занятті. Крім того, цифрова система оцінювання успішності студентів зі штучним інтелектом дозволяє викладачу швидко коригувати хід навчання. Більш того, ШІ дозволяє оцінити рівень знань майбутнього студента і вибрати найбільш

ефективний формат навчання на початковому етапі. Алгоритм, який враховує безліч факторів, як-от початковий рівень знань, попередній досвід, якість сприйняття інформації, рівень засвоєння навчального матеріалу тощо, дозволяє адаптувати контент під конкретного здобувача освіти. Більш того, штучний інтелект у процесі вивчення іноземної мови дозволяє повністю або частково автоматизувати і робити повний аналіз усіх процесів – від підбору викладача до конкретно підбраного завдання, перевірки домашнього завдання, а також навчання, яке не вдалося правильно пройти з першого разу, автоматично віддається на повторення і закріплення.

Завдяки впровадженню ШІ діє чітка структура на заняттях, а також є можливість відстежувати прогрес студента на всіх рівнях, переглядати статистику і допомагати здобувачам освіти досягати більш високих результатів.

Так, застосування штучного інтелекту в освіті може звільнити викладачів від повторюваної механічної роботи, щоб вони могли мати більше часу та енергії, аби зосередитися на розвитку високорівневого мислення та інноваційних здібностей здобувачів освіти. Викладачі більше не просто наповнюють знаннями, а є постачальниками освітніх послуг для задоволення індивідуальних потреб студентів та консультантами з розвитку для розроблення та впровадження індивідуальних навчальних програм. Тож найбезпосереднішим результатом застосування штучного інтелекту в освіті є народження інтелектуальної системи навчання [6].

Штучний інтелект дозволяє зосередитися на індивідуальних потребах студента. Багато великих освітніх платформ, як-от Carnegie Learning, інвестують у ШІ для надання більш персоналізованих курсів. Сьогодні можливо створювати індивідуальні інструкції, тестування. Згідно з різними міжнародними звітами, штучний інтелект в освіті (AIED) є одною з нових сфер в освітніх технологіях, хоча він існує близько 30 років, але для педагогів усе ще незрозуміло, як отримати

педагогічну користь від ШІ в широкому масштабі [2].

Метою штучного інтелекту є імітація людського інтелекту за допомогою комп'ютерів, у цьому сенсі можливо надання комп'ютерам здатності до навчання. На думку Т. Талан, штучний інтелект, основною темою якого є розроблення інтелектуальних систем шляхом розуміння інтелекту, є важливою та популярною дисципліною. Ця концепція, яка зростає і змінюється з кожним днем, набула широкого поширення, особливо у сфері освіти, а інвестиції, вкладені в цю технологію, збільшилися. Однак більшість досліджень штучного інтелекту моделюють мозок та інтелект людей, які вважаються найрозумнішими істотами, відомими у світі [4].

Тому ключові аспекти використання ШІ в освітньому процесі це: індивідуалізація, автоматизація адміністративних функцій, підтримка розроблення навчальних програм, підвищення мотивації здобувачів освіти та якісне вдосконалення педагогічних підходів.

Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні іноземної мови дозволяє значно покращити результати освітнього процесу, розкриваючи резерви й особистість здобувача освіти, розширюючи дидактичні можливості уроку та значно полегшуючи роботу викладача.

Метою статті є висвітлення основних підходів до викладання іноземної мови завдяки ШІ-інструментам в університетах в епоху цифровізації з метою розвитку навичок, які мали би вирішальне значення для роботи в реальному, змішаному та віртуальному робочому середовищі.

Методи. Для вивчення сучасного стану викладання іноземної мови з використанням інноваційних підходів, а саме ШІ-додатків, використано такі методи дослідження, як анкетування, тести, опитування, педагогічний експеримент, спостереження, консультації з викладачами та студентами, методи математичної статистики.

Здобувачам вищої освіти було запропоновано анкету у вигляді Google-форми, що

містила 18 різноманітних питань стосовно використання ІІІ в процесі навчання загалом та в процесі вивчення іноземної мови зокрема. В опитуванні взяли участь 162 студента бакалаврату. Детально анкету можна переглянути за посиланням: https://docs.google.com/forms/d/1ozbY-VA dzdzkBRsf0AOVhz0uArlpMoCwnkQT6oli_5c/edit#responses

Так, за результатами відповідей студентів на питання, чи часто вони використовують ІІІ в навчанні, всі відповіді позитивно, жоден із респондентів не дав негативної відповіді, тобто всі з них використовують ІІІ в тій чи іншій мірі. Такий стан навчання можна вважати або критичним (через те, що здобувачі освіти генерують домашні та екзаменаційні завдання, особливо якщо вони в тестовій формі), або ж розглядати це як новий виклик для педагогів нового покоління (рис. 1).

На наш погляд, заборона технологій у навчанні є практично неможливою, тому що самостійна робота найчастіше виконується студентами без нагляду викладача та є недоцільною, адже це перешкоджає впроваджувати технологічний підхід у навчання та формувати цифрові навички, які вкрай необхідні для подальшої професійної діяльності здобувачів освіти. Виходом із ситуації, що склалася, вважаємо:

- розроблення на рівні університету положень та рекомендацій стосовно використання технологій у навчальній діяльності, зобов'язання маркувати роботу, яка виконана завдяки ІІІ-інструментам;

- необхідність оновлення завдань для практичних занять і самостійної роботи студентів, зменшення текстового виду завдання, яке легко генерується, а фокус зробити на командну проектну роботу, авторські методики, інтерактивні підходи, як-от брейнстормінг, дискусії тощо;

- впровадження нових підходів до курсових та дипломних робіт з акцентом на практичну частину, з використанням підтверджених анкетувань, фото звітів, на практичні розробки студентів, а не на текстові завдання тощо.

Інше питання анкети показало, як здобувачі освіти самі здатні відрізнити згенерований ІІІ текст від тексту, написаного власне людиною.

Як бачимо з рисунку 2, більше 60% здобувачів освіти не завжди могли розрізнити згенерований контент від написаного людиною. Це, на наш погляд, зумовлено недостатнім досвідом використання технологій загалом, відсутністю філологічної освіти, що дає змогу професійно розрізнити різні види тексту, звертати увагу на специфічні слова та вирази, які закладено в ІІІ-системи тощо. Вважаємо, що така відповідь більшості студентів потребує особливої уваги педагогів щодо формування навичок критичного мислення, розширення словникового запасу, розвитку навичок креативного письма здобувачів освіти тощо.

На питання анкети, чи довіряють студенти контенту, згенерованому ІІІ, відповіді були такі (рис. 3).

Рис. 1. Дані щодо використання ІІІ-інструментів в освітньому процесі

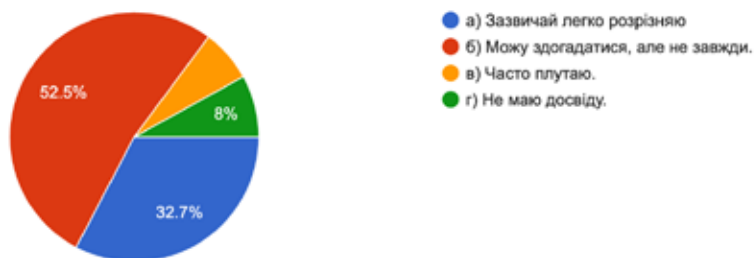

Рис. 2. Здатність студентів відрізняти згенеровані штучним інтелектом матеріали від контенту, створеного людиною

Рис. 3. Рівень довіри студентів до ІІІ-технологій

Отже, лише 9,3% студентів зовсім не довіряють і завжди перевіряють ІІІ-згенерований матеріал, тоді як 32,5% частково довіряють і також перевіряють правильність контенту, але майже 50% студентів довіряють системі та іноді її перевіряють. На наш погляд, такий високий рівень довіри системі є критичним, тому що хоч згенерований контент базується на реальних статтях, сторінках та інших будь-яких публікаціях, однак у певних випадках може призвести не лише до неправильного або неточного виконання якогось завдання, а й завдати більшої шкоди, якщо це стосується сфери здоров'я та лікування, особистого життя тощо. Тому, на нашу думку, здобувачів вищої освіти необхідно зобов'язувати надавати та перевіряти посилання, причому на достовірні й серйозні ресурси, а не популістські статті, розвивати різними способами навички критичного мислення тощо.

Питання 6-те анкетування підтверджує той факт, що всі студенти активно користуються ІІІ-технологіями, й наглядно

показує, які види завдань найчастіше виконуються за допомогою ІІІ-помічників (рис. 4).

Отже, всі здобувачі вищої освіти користувались ІІІ-додатками в освітньому процесі. Найцікавішим виявився той факт, що саме доповіді та реферати опинились у топі ІІІ-згенерованих завдань (27,2% респондентів), що підтверджує застарілість і недоцільність таких видів завдань у сучасній вищій освіті. 21% студентів виконували звичайні навчальні завдання за допомогою ІІІ, в тому числі задачі (15,4% респондентів), а також презентації – 15,4% студентів. Тому можемо дійти висновку, що необхідно уникати текстових завдань, що можуть бути легко згенеровані. Презентація має містити обов'язкову практичну частину, необхідно шукати нові підходи та форми розв'язання задач.

Загалом, на думку переважної більшості студентів (74%), ІІІ має вплив на якість навчання, і лише 25,9% з них вважають, що він не має значного впливу або ж впливає негативно (рис. 5).

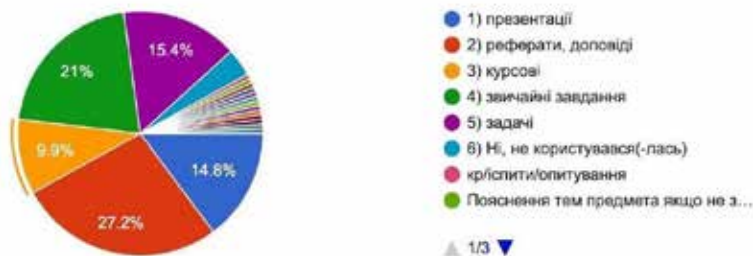

Рис. 4. Найпопулярніші завдання, які студенти виконують за допомогою ШІ в освітньому процесі

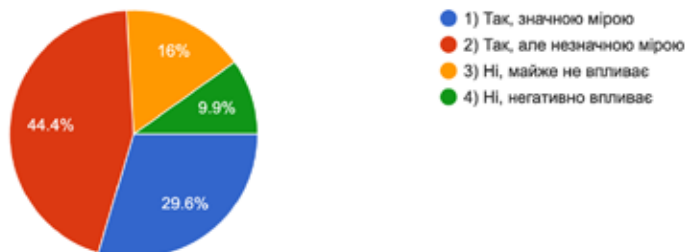

Рис. 5. Вплив ШІ на якість навчання на думку студентів

Разом із тим 58% студентів вважають, що, попри появу ШІ, роль викладача є вагомोю та важливою, і лише 16,7% відмітили, що викладачі стають менш потрібними, як свідчать відповіді на інше питання анкетування (рис. 6).

Однак відповіді на наступне питання щодо рівня пояснення матеріалу ШІ-помічниками викликало певне занепокоєння, а саме те, що 36,4% студентів зазначили, що ШІ-помічник пояснював краще, ніж викладач, і 46,9% відмітили, що лише частково допомагав (рис. 7).

Нарешті, щодо вивчення іноземної мови за допомогою ШІ ми отримали такі результати:

1) майже 60% студентів іноді використовували ШІ, а 23,5% взагалі завжди звертались до нього як до репетитора;

2) студенти використовували різні підходи до вивчення іноземної мови завдяки ШІ-помічникам, а саме вивчали іноземну мову (рис. 8);

3) найчастіше ШІ-додатки були потрібні для виконання граматичних завдань,

перекладу текстів, підготовки до тестів, написання есе або листів та інших завдань;

4) 27,2% студентів використовували ШІ для підготовки до складання НМТ;

5) лише 24,7% студентів заявили, що ШІ допоміг покращити знання з іноземної мови, тоді як 53,7% лише частково погодились, і 21,6% здобувачів зазначили, що ШІ не взагалі не допоміг покращити рівень іноземної мови.

Останнім питанням анкетування було: «Яку інформацію про тебе збирає ШІ-платформа, і як це може вплинути на твою приватність?». 27,2% студентів відповіли, що приватність даних є під загрозою, що може бути ризиковано. 72,8% здобувачів вищої освіти вважали, що все майже або повністю цілком безпечно з боку приватності зберігання та використання їх даних, тай ще й корисно, що свідчить про їх низький рівень цифрової грамотності та відсутність базових знань із кібербезпеки.

Зважаючи на результати анкетування та досвід використання ШІ-технологій,

Як змінюється роль викладача з появою інструментів ШІ?

162 responses

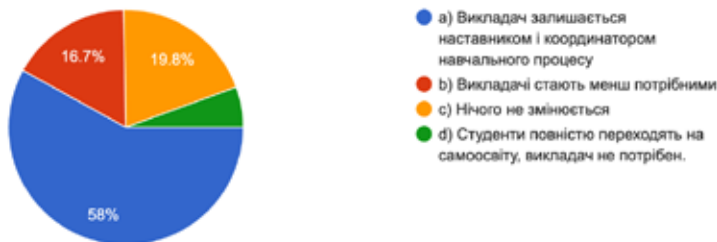

Рис. 6. Роль викладача в процесі цифровізації навчання на думку студентів

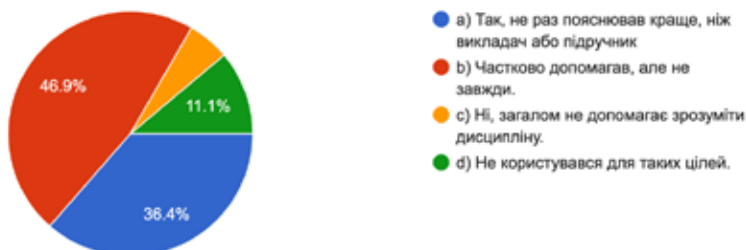

Рис. 7. Оцінювання рівня пояснення матеріалу ШІ-помічниками

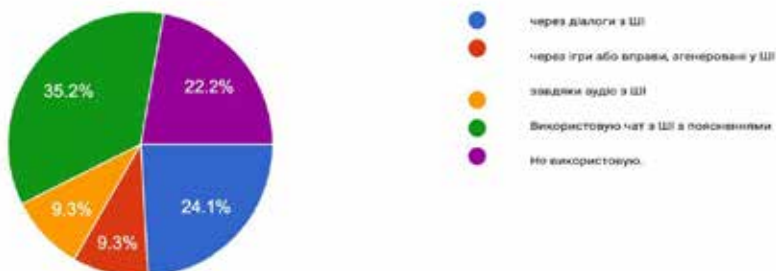

Рис. 8. Шляхи вивчення іноземної мови студентами завдяки ШІ-помічникам

вважаємо, що технологічний підхід варто продовжувати впроваджувати в освітній процес. Експеримент показав, що найбільш популярним та ефективним підходом серед перерахованих вище є саме технологічний підхід з використанням ШІ. Під час викладання іноземної мови ми визначили шляхи його реалізації на прак-

тичних заняттях, а саме такі модернізовані завдання з використанням ШІ-додатків та ШІ-інструментів:

1. *Аналіз соціально-економічних статей/блогів, міждисциплінарні дослідження.*

Завдання полягає в тому, що здобувачі вищої освіти використовують ШІ-платформи (наприклад, ChatGPT, Bing AI,

Copilot) для аналізу реальних публікацій та блогів. Студентам надається перелік фахових статей, і за допомогою ШІ автоматично відбувається узагальнення тексту та його коригування; визначаються ключові проблеми та обговорюються думки, зокрема здобувачі освіти мають змогу порівняти різні джерела через аналітичні ШІ-інструменти (наприклад, Perplexity, ScholarAI). Більш того, для візуалізації лексичного або граматичного матеріалу студенти можуть формувати інтерактивну хмару тегів через Miro із вбудованим ШІ або генерувати візуальні мапи понять.

2. Кейс-стаді (web-case) із ШІ-супроводом.

Так, замість класичного кейс-стаді команди працюють у спільній digital-дошці (Miro, Jamboard з інтеграцією AI), де ШІ генерує проблемну ситуацію (через ChatGPT, Magic School AI); формує групи з урахуванням інтересів і сильних сторін (AI-powered group formation); трекає дискусію, допомагає оптимально розподіляти ролі та пропонує додаткові ресурси (наприклад, CAILA – Collaborative Artificial Intelligence for Learning and Analysis). Кінцеве рішення формується як спільний електронний документ з автоматичною перевіркою аргументованості та стислості (AI-feedback).

3. Дослідницькі завдання з міждисциплінарним підходом.

Студентам доведеться працювати в міждисциплінарній команді в майбутньому професійному середовищі, тому для розвитку практичних навичок доцільно, на наш погляд, використати спеціалізовані ШІ-інструменти для формування різних поглядів (діловий, історичний, психологічний тощо). Так, за допомогою prompt-генераторів (PromptHero, ChatHub) здобувачі вищої освіти отримують інструкції щодо аналізу будь-якої теми з нових ракурсів. ШІ-платформи (You.com, Elicit AI) генерують посилання на дослідження та розробляють тези для порівняльної таблиці.

4. Рольові ігри з використанням ШІ.

Рольові ігри проводяться в чат-інтерфейсах із ШІ-ботами. Наприклад, студен-

ти вибирають сценарій (бізнес/філософія/суспільствознавство тощо), а ШІ модерує рольову гру й адаптує ситуації в реальному часі відповідно до дій гравців (NapoleonCat, ChatGPT, AI Roleplay by Replit). Окрім того, додається опція голосових/відео-ролей через інтеграцію з VR/аватарними сервісами (наприклад, Synthesia). Після завершення ШІ генерує фідбек про сильні та слабкі сторони командної взаємодії та окремих ролей.

Усі запропоновані завдання можна налаштувати для навчання як онлайн, так і офлайн із використанням платформ та додатків на занятті. Основний фокус – це партнерство студентів із ШІ-системами для розвитку ініціативності, критичного мислення, дослідницьких і комунікаційних навичок.

Висновок. Отже, використання штучного інтелекту (ШІ) в освітньому процесі закладів вищої освіти відкриває нові можливості для персоналізації навчання, розвитку критичного мислення та підвищення дослідницьких і цифрових навичок у здобувачів вищої освіти. Проведене анкетування серед студентів свідчить про швидке зростання інтересу до впровадження ШІ-інструментів, водночас підкреслюючи низку викликів, з якими стикається академічна спільнота. Серед ключових проблем визначено потребу в адаптації традиційних методик навчання іноземній мові до сучасних умов та створенні нових видів завдань, які інтегрують можливості ШІ для аудиторної та позааудиторної роботи. За результатами дослідження, особливої уваги потребують питання етичного використання ШІ, формування навичок перевірки достовірності інформації й захисту даних. Ефективна інтеграція ШІ в освітній процес вимагає вдосконалення організації освітнього середовища, оновлення навчальних програм та активної взаємодії між викладачами і студентами у використанні сучасних платформ і додатків. Тому впровадження інноваційних, міждисциплінарних завдань з опорою на ШІ сприятиме підвищенню якості освіти, мотивації й професійної підготовки майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Calp, M. H., & Bütüner, R.** (2022). Society 5.0: Effective technology for a smart society. In *Artificial Intelligence and Industry 4.0* (pp. 175–194). *Academic Press*. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-88468-6.00006-1>
2. **Chiu, T. K., Xia, Q., Zhou, X., Chai, C. S., & Cheng, M.** (2023). Systematic literature review on opportunities, challenges, and future research recommendations of artificial intelligence in education. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 4, 100118. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2022.100118>
3. **Kuprenko, V.** (2020). Artificial intelligence in education: Benefits, challenges, and use cases. URL: <https://medium.com/towards-artificial-intelligence/artificial-intelligence-in-education-benefitschallenges-and-use-cases-db52d8921f7a>
4. **Talan, T.** (2021). Artificial intelligence in education: A bibliometric study. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 7(3), 822–837. <https://doi.org/10.46328/ijres.2409>
5. **Yang, S.J.H., Ogata, H., Matsui, T., & Chen, N. S.** (2021). Human-centered artificial intelligence in education: Seeing the invisible through the visible. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 2, 100008. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2021.100008>
6. **Zhengyu, Xu, Yingjia, Wei, & Jinming, Zhang.** (2021). AI Applications in Education. Institute for Computer Sciences, Social Informatics and Telecommunications Engineering. Springer Nature Switzerland AG 2021. pp. 326–339, https://doi.org/10.1007/978-3-030-69066-3_29 URL: https://eudl.eu/pdf/10.1007/978-3-030-69066-3_29
7. **39 Examples of Artificial Intelligence in Education.** The Report on Artificial Intelligence in Education / University of San Diego. URL: <https://onlinedegrees.sandiego.edu/artificial-intelligence-education/>
8. **Gwangh G. J., Tsai, C. C., & Yang, C. L.** (2023). Definition, framework, and research issues of artificial intelligence in education: an expert-based analysis. *Computers & Education: Artificial Intelligence*, 4, 100127. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2023.1001279>.
9. **Popenici, S. A., & Kerr, S.** (2022). Artificial intelligence in higher education: a synthesis of the literature and a conceptual framework. *Learning, Media and Technology*, 47(3), 286–308. DOI: <https://doi.org/10.1080/17439884.2022.206520610>.
10. **Roll, I., & Wylie, W.** (2023). The Promise of AI in Education: A Capability Approach. In *Proceedings of the 2023 AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society (AIES '23)*, 723–730. DOI: <https://doi.org/10.1145/3600211.36047>.

Отримано: 30.06.2025
Рекомендовано: 09.08.2025
Опубліковано: 25.09.2025